

Center for Child Psychology of Dmitry Karpachov (Kyiv city). The possibilities of the Gestalt approach have been considered in the program of psychological support of adolescents that will encourage the finding of internal resources and their combination with real conditions of life, behavior, real actions. The program is coordinated in the search and implementation of a high meaning of life, since this level provides a high quality of life for an individual, his inner development and self-realization of an individual. Long-term and short-term programs have combined procedures of different character: training, heuristic, gaming, practical. The model of "developing effect" of Gestalt therapy is an important aspect of forming influences. Precisely the methods of this approach in the group affect self-realization of an individual and do not affect an adaptation to circumstances. The therapy helps an adolescent in determining the vital program, which includes systems of goals and methods to achieve them. Invariants of vital strategies organize certain clusters of a lifestyle, world view of an individual, which are characterized by semantic content. These clusters create cognitive image of community of a certain environment and society. An individual within the framework of such image creates a vision of his place in this world, in this reality. Creating own image of the world, an individual relates it to a real image and adjusts life strategies of its development, which in turn forms an internal image of an individual. The presented methods activate the process of specific strategies formation to achieve these goals, which are corrected by life circumstances, keeping the focus on achievement of the main goal.

Keywords: Gestalt, psychological support, self-realization, meaning of life

УДК 159.92

ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ПОЛІСИСТЕМНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Гейко Є. В.

канд. психол. наук

У статті на підґрунті системно-цілісного підходу висвітлюються загальні психологічні особливості цілісності особистості, визначається специфіка трактування через системний й цілісний підхід. Розкривається сутність поняття «полісистемна цілісність особистості», висвітлюється психологічна природа, функціональна структура.

Ключові слова: полісистемна цілісність особистості, системний підхід, цілісність особистості, цілісний підхід.

Цілісне пізнання людини є актуальною тенденцією сучасної психологічної науки та науки в цілому. Найсуттєвіші аспекти цілісного пізнання людини полягають у гетерогенності буття, безперервності психічного, поліфункціональності та поліструктурності, системному характері свідомості та її здатності до саморегуляції, активності людини як суб'єкту, її змінювання, розвиток та саморозвиток.

Постановка проблеми дослідження. Цілісність – відповідна взаємосув'язність елементів, внутрішня співвіднесеність і відповідність, ієрархічність складових або елементів системи. Цілісність пов'язана із наявністю ієрархізації структур. Їй загальною ознакою цілісності вважають наявність ієрархізації структур. Кожна складова цілісності у сою чергу має власну структуру. Організація цілісності уявляє собою узгодженість структурних утворень часток у загальній структурі.

Окрім цього, вагомого значення набуває той факт, що цілісність системи має не лише відповідність елементів, часток цілого один одному, але й зв'язок кожного елемента з цілим. Взаємодія частини, елемента, цілого має одночасний взаємовплив. Під час взаємодії частини й цілого, коли частина може представляти ціле, а ціле проникати у частини, саме в такий спосіб відбувається розвиток частини і цілого, удосконалення структури системи в цілому та окремих її компонентів. Провідна дія у цьому складному процесі належить власне структурі цілого, саме ціле через розвиток часток детермінує власний розвиток.

Висвітлюючи поняття «цілісності» й «системи» треба зазначити, що обидва поняття є різними сторонами одного утворення. Ціле завжди є системою, але не будь-яка система і не

завжди являє собою цілісність. Внутрішня різниця й схожість, співпадіння елементів цілісності розкривається через систему.

Найважливіший постулат принципу системності в психології говорить, що всі психічні процеси організовані в багаторівневу систему, елементи якої здобувають нові властивості, що задаються її цілісністю.

У науковій літературі співвідношення зазначених понять постає у логічній послідовності: ціле (цілісність) – комплекс – система. Ціле увиразнюється як певне складне утворення й часто розглядають як комплекс. Поєднання компонентів у комплекс відбувається на підґрунті статичного або динамічного їх об'єднання. Водночас комплекс компонентів з боку усталеності та стабільності визначають як систему. Тобто цілісність (ціле) тут пов'язано з системою не прямо, безпосередньо, а через комплекс, що уможлиблює розуміння структури цілісності. Так, рух і розвиток утворень здійснюється від цілісності до комплексу й системи спрямовуючись до структури. Ціле співвідноситься з комплексом, а система розкривається через структуру. В такий спосіб цілісність є передумовою відповідного етапу й розвитку системи, гармонійного поєднання та сумісності елементів або часток системи. Високий рівень кожного із елементів сприяє їх узгодженості й виводить на новий якісний рівень розвитку системи. Цілісність відбувається в умовах власної інтеграції й диференціації.

Розвиток утворень може відбуватися й у зворотному напрямку., коли суттєві зміни компонентів або елементів спричинюють зміну структури й власне системи, зміни системи призводять до регресивних або прогресивних змін цілісності. В такий спосіб можна диференціювати поняття «цілісність», «система», їх взаємозалежність, взаємодетермінованість, але рух починається від цілого до системи й від системи до структури.

Таким чином, поняття «цілісність» найчастіше розглядається у відношенні: частина – ціле. Ціле розглядалося як сума часток або ціле більше ніж сума часток. Також цілісність визначали як віддиференційованість часток однієї від іншої. Тобто лише на певній стадії розвитку предмету чи об'єкту виявляється його цілісність (вона знаходиться у становленні, визріванні, оформленні). Тільки певний рівень накопичених знань про об'єкт, достатня їх повнота й всебічність дозволяють відобразити, зробити предметом пізнання реальну цілісність.

Теоретичний аналіз проблеми дослідження. Відтак, вірним є положення, що цілісність як система виступає у єдності власних часток. Елементи як частини цілого функціонують, здійснюють взаємовплив один на одне, тобто розвиваючи через функцію власне себе, іншу частину або інший елемент й разом з тим цілісну систему та її функції. Таким чином, за результатом психологічного аналізу наукових студій можна зазначити, що цілісність є фундаментальною властивістю складних утворень (систем), властивості й потреби цілого виступають як важливі детермінанти розвитку, а розвиток саме властивості цілісності є критерієм розвитку.

Передусім цілісність особистості постає як людина у цілому. Нормативне уявлення індивіда про себе пов'язано з його цілісністю й, навпаки, викривлене призводить до певних психічних розладів або психологічних проблем (Н. Непомняца). Окрім цього, цілісність особистості як інтегративна характеристика особи у цілому. Інтегрований, відкритий, усталений і стабільний, оптимально функціонуючий й схильний до розвитку суб'єкт, власне особистість, що схильна до самоактуалізації (за А. Маслоу). Цілісність особистості як відповідна система, що утворюється на підґрунті єдності самості і соціальної ідентичності (Г. Балл, Ф. Лерш). Цілісність, що самоорганізовується через переживання власного досвіду буття як особистості (К. Васильєв, В. Келасьєв). Й, далі цілісність особистості, що базується на довірі людини до власної досконалої природи. Самодовіра, ціннісне ставлення до себе, інших, світу (С. Гілліген, Д. Делозьє, Р. Ділтс, М. Еріксон). А також цілісність особистості як діяльнісно-системна характеристика (С. Максименко, Л. Станкевич) [4, 9].

Кожне із представлених значень має самостійну і певну цінність. Проте, щоб поєднати ці значення необхідно віднайти критерій. Можливо рефлексивність дозволить представити людині себе водночас у якості об'єкту власного спостереження, мислення і регуляції.

Виходячи з закономірних особливостей розвитку наукового знання від диференціації до інтеграції (К. Нартова-Бочавер) на початку знання, що постає у власній первинній цілісності, дещо наївне починає розподілятися, диференціюватися на окремі цілісності й на етапі гуманітарної парадигми ми спостерігаємо тенденцію щодо інтеграції окремих цілісностей у єдине цілісне знання. В такий саме спосіб відбувається і розвиток, становлення і оформлення наукового знання щодо цілісності особистості. тому є необхідність щодо концептуалізації феномену цілісності особистості у єдину організовану систему. У фокус спрямовуються багато окремих, відособлених цілісностей-систем, що поєднуються, інтегруються, самоорганізуються у єдину систему. Структурність, багатомірність, ієрархічність єдиної цілісності особистості утворюють ключові положення аналізу цілісності особистості як системи, яку можна досліджувати, формувати.

У межах системно-цілісного підходу, а також на підґрунті концепції активуючої свідомості зазначається, що цілісність особистості як система складається з багатьох базових взаємопов'язаних, взаємозалежних елементів. Проблема критеріїв для визначення базових елементів, їх специфіки та особливостей прояву є найбільш складною і майже невисвітленою у наукових розробках. Втім, недостатньо розробленим залишається питання комплексації цілісності особистості із врахуванням її диференціації. Власне теоретичним положенням й обґрунтуванню принципів організації психологічного експерименту ми присвятили даний розділ.

Звернімось до інтегративних моделей, що представляють цілісність особистості як систему. Вчені В. Мишель, К. Морф запропонували пояснювальну модель цілісності особистості як системи. У підґрунтя моделі увійшла ідея про функціонування системи-цілісності особистості та інших когнітивних процесів. Проте, слід відзначити, що такі моделі представляють собою устрій щодо динамічної обробки інформації. Дослідники спираються на коннекціоністські моделі, у яких опрацювання інформації розглядається як паралельний (у опозиції до серійного), одночасний (у опозиції до послідовного), розмаїтий (у опозиції до одиничного) процес. Ментальну репрезентацію концепту забезпечує певна кількість простих одиниць щодо обробки інформації. Вони розподіляються за групами, які підтримують різні паттерни активації. Проходження потоків активації (які можуть носити характер як збудження, так і гальмування) забезпечує зв'язок інформаційних одиниць і модифікацію репрезентаційної системи. У такому режимі опрацювання інформації потреба у центральній контролюючій інстанції зникає.

Тому, коннекціоністська модель, як і цілісність опрацьовує інформацію, що до неї відноситься паралельно, одночасно і розмаїто. Суттєвим тут є питання не центральної цілісності, а її одиничної сутності й деякої розмаїтості пов'язаних одиниць. Саме вони забезпечують розмаїту і одночасну обробку інформації. Підґрунтям цілісності стає фрагмент нейронної сітки, у якій інформації опрацьовується розподілено, але разом. Цілісність повинна мати розмаїті і множинні форми прояву. Загальні ознаки її організації – інтеграція, фрагментація, категоризація.

Представлена модель визначає цілісність особистості як системи у вигляді устрою щодо динамічної обробки інформації. Тут виокремлюють дві підсистеми: 1) цілісність як динамічно організована когнітивно-афективно-виконавальна підсистема; 2) цілісність як підсистема якій ментально репрезентуються міжособові відносини.

Перша підсистема утворюється з думок, почуттів і є джерелом мотивів і дій. Вони взаємодіють як сув'язна система, що складається з декількох рівнів. Цілісність-система організовується за принципом зв'язності когнітивно-афективних репрезентацій.

Друга підсистема представлена соціальним контекстом і інтерперсональною поведінкою. Цілісність утворюється з соціальних інтеракцій. Цілісність відповідає на вплив соціального світу активно і ініціативно. Цілісність тут є системою, що мотивована, цілеспрямована і саморегулюється, має виконавську функцію планування, інтерпретування, контролю поведінки, переробки інформації про себе у соціальному світі. Рефлексія виступає головним механізмом і здатністю особистості щодо виконання зазначеної функції вербально і довільно, хоча цілісність може оперувати і невербально, автоматично.

Окрім цього, цілісність-система організована ієрархічно і диференціюється на підсистеми, розподілені за різними рівнями. Підсистеми опрацьовують інформацію у паралельному, додатковому і інтерактивному режимах.

Окрім цього вчені виділяють ще дві підсистеми: імпліцитну і експліцитну. В основі імпліцитної системи знаходяться емоції, автоматизми, імпульсивність, реактивність. В основі експліцитної – логіка, розум, цілі і цінності, очікування, плани, контроль уваги та ін. Обидві системи взаємодіють і поведінка, що відноситься до цілісності особистості є продуктом їх спільного функціонування.

Представлена модель слугує полісистемним підґрунтям для розуміння цілісності особистості. У межах метаіндивідуального підходу проблема диференціації і інтеграції цілісності особистості набуває нового розгляду.

Якщо з цієї позиції розглянути концепцію цілісності особистості, то особистість і світ тут є і складові і самостійні системи. Складова особистості має біохімічні, фізіологічні, соматичні властивості. Складова світу те саме наповнення, але коли з'являється інша людина, то додаються ще й фізичні, механічні і т.ін властивості, якщо у якості світу постають речі і предмети. Цілісність в такий спосіб є розділеною, а її складові дискретні.

Системи є дещо іншим, ніж складові, надскладові і позачуттєві утворення. Цілісність особистості як система – це галузь функцій, що перекривають складові особистості і світу. Особистість як система віддиференційовується від особистості як складової, переходить її фізичні межі і асимілює світ. У особистості як системі особистість виконує рол системо утворювальної якості, а її світ – роль керованої підсистеми. У свою чергу світ як система – це галузь функцій, що перекривають складові світу і особистості. Світ як система уособлюється від світу як складової, переходить його фізичні межі і залучає у діяльність особистість. У світі як системі виконується роль системо утворювальної якості, а особистість – роль керованої системи.

Особистість як система і світ як система віддиференційовується, але також взаємодіють. Один з ефектів їх взаємодії – розширення. Особистість входить у світ і система особистості розширюється; світ входить у особистість і система світу розширюється. Світ як підсистема особистості і особистість як підсистема світу – результати розширень і взаємодій особистості і світу.

Втім взаємодія має багато різних значень. Так, М. Гіланд виокремлює у цього поняття шість значень [10]. У першому значенні взаємодія описує дві незалежні змінні, кожна з яких здійснює ефекти на залежну змінну неадитивно. У другому значенні взаємодія відноситься до поведінки як функція особистості та її оточення. У третьому значенні взаємодія є взаємозалежністю між особистістю і ситуацією: ситуація як тлумачиться особистістю, так і впливає на особистість. У четвертому значенні взаємодія описує взаємозалежність між ситуацією і поведінкою. У п'ятому значенні галуззю взаємодій є ситуація, і у шостому значенні галуззю взаємодій виступає власне особистість.

У концепції цілісності особистості як системи поняття взаємодії поширюється на особистість, світ і активність. Суттєвим тут є те положення, що цілісний світ постає у вигляді полісистеми і підкорюється принципу подвійності якісної визначеності: особистість і світ взаємодіють як системи і підсистеми одна одної. Також важливим є те, що декілька форм активності надають взаємодіям особистості і світу характер активнісної поліфонії.

Отже, цілісний світ організується у полісистему через взаємодію особистості і її світу у двох позиціях: незалежних систем і підсистем одна одної. Це означає, що цілісний світ підкорюється принципу подвійності якісної визначеності.

Полісистемні взаємодії особистості і її світу розподіляються за різними складовими. Взаємодії локалізуються у поле складової особистості і у поле складової світу. Позиція (система чи підсистема), локалізація (у складовій особистості і світу) і взаємодія (з урахуванням позиції і локалізації) – ключові параметри цілісного світу. Вони надають йому розмаїтості, різнопорядковості, релятивності.

У залежності від позицій, локалізації і взаємодій виокремлюють чотири галузі цілісного світу. У першій галузі (в поле складової особистості) локалізується системна якість особистості.

Це - галузь системи «Особистість». «Тут» особистість як система не взаємодіє зі світом як системою. У другій галузі (поле складової світ) локалізується системна якість світу. Це – галузь системи «Світ». «Тут» світ як система взаємодіє з особистістю як з підсистемою.

Саме системний підхід приділяє увагу сув'язності цілісності особистості. У когнітивній моделі цілісності особистості як устрою щодо динамічної обробки інформації розглядаються суто системні питання: інтеграції, фрагментації, багатомірності, ієрархії. Поряд з цим когнітивна парадигма здійснює певний вплив на розуміння цілісності особистості. Проте розгляд лише з позицій устрою щодо опрацювання інформації призводить до того, що феномен цілісності особистості втрачає власну природу й специфіку. Виокремлення підсистем у цілісності (когнітивно-афективно-виконувальної й інтерперсональної, когнітивної, емоційної) є логічним для коннекціоністської моделі.

Дослідження цілісності особистості у єдності її диференціації і інтеграції у межах системного підходу варто віднайти суттєві підстави. Усі вищезазначені моделі і підходи не дозволяють виявити їх. Поте саме концепція цілісності особистості може слугувати такою підставою. Така концепція уможлиблює системно представити цілісність особистості як полісистему, виявити модальності, субмодальності і диспозиції у якості її різних аспектів.

З позиції системно-цілісного підходу цілісність особистості визначається в такий спосіб: ментальна репрезентація цілісного світу людині. Ментальні репрезентації є розмаїтими, інтерперсональними, позиційними, такими що змінюються.

Задля висвітлення саме системно-цілісного підходу варто узяти термін «полісистемна цілісність особистості». Схожим за смыслом є поняття «полімодальності», що уведено у науковий обіг Л. Дорфманом [5]. Полімодальність ґрунтується на положеннях про «Я-концепцію» особистості, що розроблені Дж. Кіглштромом, Л. Маршезе-Фостером, С. Клейном й уточнені Л. Дорфманом у його концепції метаіндивідуального світу [11]. Так, «Я-концепція» постає у вигляді ментальній репрезентації людиною особливостей її метаіндивідуального світу.

Проте полісистемність характеризується подвійністю якісної визначеності і релятивністю. Подвійність має прояв: стабільність і варіативність, узгодженість і неузгодженість, раціональність і іраційність, схильність до планування і автоматизм, ініціативність і шаблонність.

У дослідженнях Л. Дорфмана визначено загальні властивості полімодальності, акцентовано увагу саме на субмодальностях поряд з якими розглядалися системи, модальності і диспозиції [5, с. 96 - 157].

Втім власне системно-цілісний підхід дозволяє представити специфіку диференціації і інтеграції цілісності особистості; виокремлення спільного між системами, модальностями, диспозиціями цілісності особистості й водночас суттєву різницю між ними і субмодальностями; інтеграцію цілісності особистості й виявлення чинників, що надають цієї цілісності і єдності, не зважаючи на багатоплановість. Отже предметом нашого дослідження є виявлення багатоаспектності цілісності особистості. З позицій системно-цілісного підходу варто здійснити теоретичний аналіз полісистемної цілісності особистості та її загальних складових: субмодальностей, полярних категорій, біполярних категорій. Такими поняттями визначаються ментальні репрезентації цілісності особистості у різних галузях її цілісного світу.

У якості головних чинників варто виділити системні поняття ізомерії, багатомірності, ієрархії. Ізомерія постає як механізм зв'язку, переходів від одних компонентів полімодальної цілісності особистості до інших. Багатомірність слід розкривати як багатоаспектність полісистемної цілісності особистості. Ієрархію необхідно представити через «верикаль» і «горизонталь» у структурі полімодальної цілісності особистості. Так «вертикальна» структура – це є холон, особлива форма співвідношення цілого і часток.

Таким чином, полярні категорії «полімодальної цілісності особистості» диференціюються на системи, модальності, диспозиції. У полярних категоріях має прояв фундаментальний принцип організації полісистемної цілісності особистості: подвійність (розмаїтість) її якісної визначеності.

Також слід зазначити, що процес категоризації субмодальностей сприяє виділенню полярних категорій, а також біполярних категорій. Полярні категорії є результатом парних комбінувань субмодальностей цілісності. Біполярні категорії є наслідком парних комбінацій полярних категорій.

У полісистемній цілісності особистості виокремлюється щонайменше три біполярних категорій. Кожна з них має пару полярних категорій. Виходячи із складу біполярні категорії можуть мати вигляд бісистеми, бімодальності, бідиспозиції. Кожна категорія представляє полімодальну цілісність особистості у цілому, проте у певному аспекті.

Також необхідно зазначити, що полісистемна цілісність особистості характеризується багатоаспектністю (розмаїтим складом цілісностей). Така багатоаспектність вирізняється розподілом за критерієм диференціації на системи, модальності, диспозиції (полярні категорії), бісистему, бімодальність, бідиспозицію (біполярні категорії). Системи, модальності, бімодальність, бідиспозиція являють собою різнопорядкові модули полімодальної цілісності особистості. Саме через них розгортається багатомірний характер організації полісистемної цілісності особистості.

З вищезазначеного випливає, що кожна біполярна категорія описує полісистемну цілісність особистості у цілому, проте не у повному обсязі. Бісистема виступає полісистемною цілісністю у цілому, з боку полісистемних властивостей. Бімодальність представлена як полісистемна цілісність особистості у цілому з боку полідиспозиційних властивостей. Втім загальна структура полісистемної цілісності особистості залучає її полісистемні, полімодальні, полідиспозиційні властивості.

Структуру полісистемної цілісності особистості можна уявити у вигляді декількох сфер, що залучаються одна до одної, взаємопроникають одна в одну й взаємопов'язані системними зв'язками: субмодальності у полярних категоріях, полярні категорії у біполярних категоріях. Отже системна організація, що вирізняє такі рівні: субмодальності, полярні категорії, біполярні категорії. У відповідності представлені рівневі структури й міжрівневі структури. В такий спосіб інтегрована цілісність уособлює структуровані цілісності, що взаємопов'язані між собою. Так, структури субмодальностей, полярних і біполярних категорій являють собою рівневі структури.

Більш складна структура представлена на міжрівневому рівні. Її можна представити у вигляді холона (Д. Делозьє, Л. Дорфман). Такий холон поєднує ціле і систему у індивідуальному як у одному, у єдиному. Тобто, у єдиному ціле і частка мов не належать одне одному: ціле входить у єдине, але тримає власні частки за межами цього єдиного; частки у тому ж єдиному відносяться до цілого, але воно знаходиться у іншому єдиному. Холономічно структурується мова. А також людина є цілим і часткою родини, родина є цілим і часткою родини у декількох поколіннях (роду) і т. ін.

Структура холона має три рівні. Рівень «С» є часткою рівню «В», рівень «В» водночас ціле стосовно до рівня «С» і частка рівню «А», рівень «А» є цілим стосовно рівню «В», і т. ін. У воді рівень атомів водню й кисню є часткою молекули води, молекула води є водночас цілим стосовно атомам водню і кисню і часткою стосовно до організму, організм ціле стосовно молекули води і т. ін.

Полярні категорії і субмодальності можуть співвідноситись як ціле і частки. Полярна категорія і біполярна категорія можуть співвідноситись як частка і ціле. Полісистемна цілісність характеризується багатовимірністю. Тому вона складається з декількох холонів: холон, створений з субмодальностей, полярних категорій і бісистеми (системний холон). Холон утворений з субмодальностей, полярних категорій модальностей і бімодальностей (модальний холон). Холон, що складається з субмодальностей, полярних категорій диспозицій і бідиспозиції (диспозиційний холон).

Таким чином, з вищевисловленого варто здійснити такі **висновки**.

У межах системно-цілісного підходу суттєва увага надається сув'язності у структурі цілісності особистості. Когнітивна модель цілісності особистості розкриває її як устрій щодо динамічної обробки інформації з позиції системності, а саме: інтеграція, фрагментація,

багатовимірність, ієрархічність. Проте така позиція спричинює те, що цілісність особистості втрачає специфічні властивості.

Тому ми запропонували у межах системно-цілісного підходу концептуальну модель полісистемної цілісності особистості. Так, полісистемна цілісність особистості являє собою ментальну репрезентацію картини світу через власний метаіндивідуальний світ. Така репрезентація змінюється в залежності від позиції у взаємодії зі своїм оточенням, самоорганізацією.

Загальні складові полісистемної цілісності особистості: субмодальності, полярні категорії, біполярні категорії. Вони являють собою певні репрезентації окремих галузей метаіндивідуального світу і характеризуються специфічними ознаками. Виокремлюються такі субмодальності: Цілісність-Самість (аутентичність, суверенність), Цілісність-Втілена (володіння Іншою цілісністю), Цілісність-Перетворена (прийняття Іншої цілісності, толерантність), Цілісність-Повторна (залежність від Іншої цілісності). Полярні категорії диференціюються на системи, модальності, диспозиції. Біполярні категорії диференціюються на бісистему, бімодальність, бідиспозицію. Також виділяються суттєві чинники організації полісистемної цілісності особистості: багатовимірність, ієрархічність.

Отже у одному складі субмодальностей може виникати розмаїття полярних категорій: вони по-різному структурують субмодальності. Багатовимірність полягає у тому, що вона здійснюється за принципом диференціації полісистемності на системи, модальності, диспозиції (полярні категорії) і бісистему, бімодальність, бідиспозицію (біполярні категорії). Будь-яка субмодальність також може бути багатовимірною, тому що водночас залучається у систему, модальність, диспозицію.

Окрім цього, у полісистемній цілісності особистості виокремлюється структура і ієрархія. Структура приймає вигляд поєднувальних сфер: одна в одній, що сув'язуються і перетинаються багатьма зв'язками. Субмодальності у полярних категоріях, полярні категорії у біполярних категоріях. Виділяється такі три рівні: субмодальності, полярні категорії, біполярні категорії. Відповідно виділяються рівневі структури і міжрівневі. Міжрівнева структура є холоном.

Література:

1. Балл Г. А. Понятие «личность» в контексте модельной трактовки культуры / Г. А. Балл, В. А. Мединцев // Мир психологии. – 2012.- № 3 (71). – С. 17 – 30.
2. Васильев Г. Н. Самоорганизация целостности: психо- и социогенез. / Г. Н. Васильев, В. Н. Келасьев. - СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. – 204 с.
3. Гиллиген С. Терапевтические транссы: Руководство по эриксоновской гипнотерапии / С. Гиллиген. / Пер. с англ. А. Д. Иорданского. – М.: Психотерапия, 2011. – 445 с.
4. Диференційна психологія / За загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. Підручник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 600 с.
5. Дорфман Л. Я. Я-концепция: дифференциация и интеграция / Л. Я. Дорфман. // Интегральная индивидуальность, Я-концепция, личность / Под ред. Л. Я. Дорфмана. – М.: Смысл, 2004. – С. 96 – 123.
6. Лерш Ф. Розуміння особи у психології / Ф. Лерш // Гуманістична психологія: Антологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів: У 3-х т. / Упорядники і наукові редактори Р. Трач (США) і Г. Балл (Україна). – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2001. – С. 93 -109.
7. Маслоу. А. Новые рубежи человеческой природы. / Абрахам Харольд Маслоу. / Перев. Г. Балл, А. Погребский. 2-е изд., испр. - М.: Смысл: Альпина нон-фикшн, 2011. - 496 с.
8. Непомнящая Н. И. Целостность или диссоциация личности и рефлексивные уровни самосознания / Н. И. Непомнящая // Мир психологии, 2003. - № 2. – С. 145-155.
9. Станкевич Л. П. Проблемы целостности личности (гносеологический аспект) / Станкевич Леонид Павлович. – Моногр. – М.: Высш.шк., 1987. – 137 с.
10. Hyland M. E. Interactionism and the person x situation debate: A theoretical perspective / M. E. Hyland // J. R. Royce and L. P. Mos (Eds), Annals of theoretical psychology, 1984. - № 2. – P. 303 – 327.

11. Kihlstrom J. F. Situation the self in interpersonal space. / J. F. Kihlstrom, L. A. Marchese-Foster, S. B. Klein. / In U. Neisser & D. A. Jopling (Eds). // The conceptual self in context, Culture, experience, self-understanding. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – P. 154 – 175.

В статье на основе системно-целостного подхода освещаются общие психологические особенности целостности личности, определяется специфика интерпретации данного понятия в рамках системного и целостного подходов. Раскрывается сущность понятия «полисистемная целостность личности», освещается психологическая природа и функциональная структура.

Ключевые слова: полисистемная целостность личности, системный подход, целостность личности, целостный подход.

On the basis of systemic-holistic approach highlights the overall integrity of the individual psychological characteristics, determined by the specifics of the interpretation of this concept in the framework of a systematic and holistic approach. The essence of the concept of «Polysystem tslostnost personality», highlights the psychological nature and functional structure.

Keywords: holistic approach, system approach, personal integrity, Polysystem personal integrity.

УДК 159.9.01+37.015.31

ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ НА ПЕРШИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ З'ЇЗДАХ (1906 – 1909 рр.)

Гончаренко С.А., Кондратенко Л.О.

Стаття присвячена висвітленню складного процесу усвідомлення педагогічними працівниками необхідності підвищення власної психологічної культури. Доведено, що проблема психологічної культури як складного інтегрального поєднання психологічної компетентності, ціннісно-сміслового компоненту, когнітивної складової та рефлексії недостатньо усвідомлювалась педагогами початку ХХ століття. Показано, що для педагогів того часу була характерна недооцінка впливу психологічної культури на ефективність навчально-виховної роботи. На основі аналізу виступів педагогів і психологів на I та II з'їздах з педагогічної психології обґрунтована думка, що педагоги часто шукали в психологічних теоріях ключ до простого вирішення складних проблем і схильні переоцінювати власні можливості, щодо використання специфічного психологічного інструментарію в повсякденній роботі шкіл.

Ключові слова: психологічна культура, педагогіка, психологія, перші з'їзди з педагогічної психології, експериментальна психологія, діагностика.

Актуальність. Питання психологічної культури вчителя завжди хвилювали психологів. Особлива увага до цієї проблеми пояснюється тим, що психологічна культура є інтегральним поєднанням психологічної компетентності, ціннісно-сміслового компоненту (ставлення до людей, світу, власної діяльності), когнітивної складової (розвитку пізнавальних процесів) та рефлексії (Чепелева Н.В, Рибалко В.В., Смирнова О.Є., Кулікова Т.І. Кулагіна Н.В., Канафіна А.С., Коломинський Я.Л. та ін). Основними складовими цього багатоаспектного явища, на думку більшості дослідників, виступають психологічні знання та специфічні психологічні уміння, про які Рибалко В.В. зазначав: "Проведені дослідження проблеми розвитку психологічної культури педагогічних працівників привели до висновку, що в основі даного виду культури лежить здатність суб'єкта до ефективної психологічної діяльності, предметом якої є особистість як найвища цінність. "[8,с.187]. Слід відзначити, що до подібного розуміння психологічної культури вчителя вітчизняна психологія йшла понад 100 років і перший значний внесок у теоретичне розуміння складності і важливості психологічної культури працівника освіти зробили майже забуті зараз перші з'їзди з педагогічної психології, які проходили у тодішній столиці Російської імперії Санкт-Петербурзі у 1906 та 1909 рр. У той час психологія знаходилась в активному пошуку свого предмета, методів, механізмів, свого місця не тільки серед наук а і у